

40 JAREN ARBEID
OP HET BRAKANTSCHE ZAND

INLEIDING

Dit boekje bedoelt, vast te leggen wat de bezoeker van het landgoed „De Utrecht” in zich opnam, wat hij zag, wat hij hoorde en... wat hem ontging of hem niet werd medegedeeld.

Sinds 40 jaren verricht de Levensverzekering-Maatschappij „UTRECHT” in het uiterste Zuiden des lands een werk van groote sociale en cultureele waarde.

Zij begon in 1898 met den aankoop van 700 hectaren woesten grond, onder Hooge Mierde.

Reeds op 25 Mei 1899 werd de ploeg in den grond gezet en nam de ontginning een aanvang. Groote oppervlakten van deze woestienij werden beboscht of aangelegd tot bouw- en weiland.

Destijds meenden velen, hier te doen te hebben met een vrij gewaagd experiment, een liefhebberij van particulieren aard, welk wellicht op een fiasco zou uitloopen. De uitslag leert iets anders.

Door de grootere en kleinere aankopen in den loop der jaren, groeide dit eerste begin, na moeievollen arbeid, uit tot het landgoed van thans met zijn welvarende boerenhoeven, zijn vriendelijke arbeiderswoningen, zijn golvende korenvelden, groene weiden, intieme paadjes, breede banen, weelderige bosschen.

Meer dan veertig gezinnen vinden er hun bestaan en komen er tot welvaart.

Dit alles tezamen vormt een nieuw landschap van bijzondere bekooring, waarin de oudere bosschen van den Hertgang en de Heerlijkheid Tuldal, thans onderdeelen van het landgoed, en niet te vergeten, de uitgestrekte natuurreservaten, geen geringe bijdrage leveren.

Terecht werd veelal van den man, aan wiens initiatief de tot standkoming van dit alles te danken is, wijlen den heer W. P. Ingenegenen, oprichter der Levensverzekering-Maatschappij „UTRECHT”, met het rijmpje van Vader Cats gezegd :

„Indien er veel als ick tot desen handel gingen
 „En maekten vruchtbaar lant van ongebaende klingen
 „Het zou niet dienstig zijn slechts voor een mensch alleen
 „Maar 't zou aan 't vaderlant oock baten in het gemeen.”

In de volgende bladzijden wordt het bovenstaande in woord en beeld meer uitgebreid behandeld.

ENKELE GEGEVENS

Het landgoed „de Utrecht” is thans, na den laatsten aankoop (die van de heerlijkheid Tuldell), circa 2575 hectaren groot en ligt in drie gemeenten, t.w. Hilvarenbeek, Hooge en Lage Mierde en Diessen.

Ongeveer 510 ha werd ontgonnen tot bouw- en weiland. Hierop verzezen 17 pachthoeven. Een klein gedeelte, plm. 60 ha, is nog in eigen beheer en wordt gebruikt voor het inscharen van jongvee, terwijl een even groote oppervlakte als losse perceelen verpacht wordt aan boeren uit de omgeving.

1375 ha is beboscht, 80 ha is thans in ontginning, 285 ha is nog bestemd voor ontginning, de natuurreservaten hebben tezamen een oppervlakte van ruim 200 ha. De rest bestaat uit wegen, erven, tuinen, enz.

De Prins Hendriklaan, die het geheele landgoed van Oost naar West doorsnijdt, heeft een lengte van 15 km., dat is dus bijna de afstand van Arnhem naar Nijmegen, of van Amsterdam naar Haarlem. De grootste breedte bedraagt ruim 5 km.

Ten behoeve van het beheer zijn gesticht een houtvesterij en drie boswachterswoningen. Teneinde woongelegenheid te bieden aan een vaste kern arbeiders werden een 20-tal huizen gebouwd. Behalve de bewoners hiervan en hun zoons, komen er steeds nog werklieden uit de omliggende dorpen op het goed arbeiden. Winter en zomer vinden er ongeveer 75 menschen vast werk.

Ontginning en beheer zijn van het begin af opgedragen aan de Nederlandsche Heidemaatschappij.

Steeds meer wint „de Utrecht” aan bekendheid in den lande. Vele natuurvrienden zoeken er rust en verpoozing. Het aantal aanvragen voor excursie's en kampeervergunningen wordt elk jaar grooter. Deze laatste vergunningen zijn op speciale voorwaarden, na schriftelijke aanvraag, verkrijgbaar bij den beheerder, die tevens alle gewenschte inlichtingen verschaft.

In het jaar 1922 bouwde de Levensverzekering-Maatschappij hier een vacantiëhuis, Rustoord genaamd, voor haar geëmploieerden en medewerkers.

Verskillende mooie wandelingen zijn op het terrein aangegeven door middel van gekleurde pijlen. De wandelkaart, welke bij den beheerder verkrijgbaar is, verschaft hieromtrent nadere inlichtingen.

Het postadres van den beheerder is:
„Houtvesterij landgoed „de Utrecht” te ESBEEK (N.Br.).”

De nieuwste Hoeve

DE BOERDERIJ

De boerenhofsteden zijn voor het meerendeel gesticht op ontginningsgrond. Uit de welvaart der boerenbevolking blijkt, dat wat men vroeger noemde „de magere Brabantsche heide”, in geen enkel opzicht behoeft onder te doen voor de zandgronden in andere streken van ons land. Integendeel kan gezegd worden, dat, bij goede ontginning en ontwatering, prima cultuurgrond verkregen wordt.

In de weide

Aardappeloogst

Voor onze boeren is het gemengde bedrijf de meest geschikte bedrijfsvorm. Zoo behoort bij elke hoeve dus, zowel bouwland als weide. Men verbouwt er rogge, haver, aardappelen, voederbieten en andere gewassen van het zand. Een enkele boer waagt zich, en met succes, aan zomertarwe. In de weide groeit de klaver, dat het een lust is.

Dorschen

Oude ontginningswijze met moderne middelen

ONTGINNING

Nog steeds wordt er gewerkt aan het in cultuur brengen van woeste gronden, zoowel voor bouw- en weiland als voor aanleg tot bosch.

Handkracht bij het ontginnen

De ontginning gereed

8

Een arbeiderswoning

Boschwachters-woning aan de Prins Hendriklaan

WAAR DE WERKERS WONEN

Ook voor het vaste personeel werd de noodige woongelegenheid verzorgd. Er verzezen boschwachters- en arbeiderswoningen. Bij elke woning behoort een flinke lap grond, zoodat de bewoners een groot deel van hun mondwaar zelf verbouwen. Zij houden meestal 'n koe, 'n geit, 'n varken.

Vriendelijke arbeiderswoningen

Boschwachters-woning op Tuldell

9

Het rondhout wordt gekapt tot balken

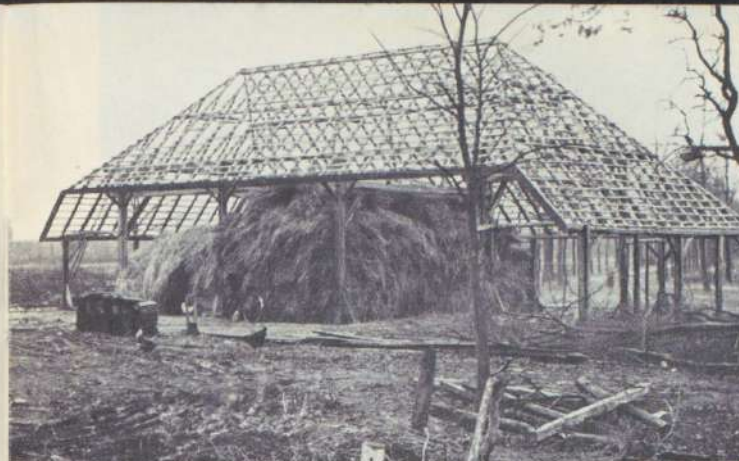
BOUWBEDRIJF

Met het voortschrijden der ontginning, houdt het bouwen van boerderijen en arbeiderswoningen min of meer gelijken tred. Zoo zullen er in de eerstvolgende jaren nog een achttal hoeven verrijzen.

Constructie van ruw hout

10

In aanbouw

Voor de te stichten gebouwen, vooral de boerderijen en schuren, wordt thans zooveel mogelijk hout uit eigen bosschen aangevend. Een compleet timmerbedrijf, wat primitief door het te verwerken rondhout, is hiervan het gevolg.

De dekkers aan het werk

11

De Reuzel

HET OUDE LAND

De geleidelijk aangekochte oude goederen vormen zeker niet het minst aantrekkelijke gedeelte van het landgoed. Ze werden in de exploitatie opgenomen en voor een deel in den ouden toestand gehandhaafd.

Door den alouden Hertgang, omweven van sagen en legenden, welke in de lange winteravonden op de boerenhofsteden van vader op zoon oververteld worden, stroomt de Reuzel.

Tuldal, een vrije Heerlijkheid, waarvan oude documenten uit de 12e eeuw reeds melding maken, eigendom van de hertogen van Brabant en de bisschoppen van Luik, later van de abdij van Averbode, ging in de laatste eeuwen van eigenaar tot eigenaar, totdat de „UTRECHT” de bezitting in 1938 aankocht en bij het landgoed voegde.

Rustoord

De levensverzekering-maatschappij stelde haar personeel in de gelegenheid mede te genieten van al het schoons, dat het landgoed biedt, door er een vakantie-huis, „Rustoord”, te stichten.

Voor den wandelaar en toerist is er op het erf van de oude hoeve „Dun”, welke aan den Hertgang grenst, een gelegenheid geschapen om zich te laven en wat uit te rusten in de, naar ouden trant gebouwde, „herberg” In den Bockenreijder. Deze naam is gekozen naar de overlevering, die wil, dat de bekende bokkenrijders hun moord- en strooptochten zelfs tot hier uitstrekten.

De herberg „In den Bockenreijder”

Golvende korenvelden

NIEUW LANDSCHAPSSCHOON

Door de ontginning, de bebossching, de aanleg en beplanting van wegen, ontstond een nieuw landschapsschoon.

Wie rondwaalt door de velden en lanen, kan zich nauwelijks voorstellen, dat hier voor zoo'n luttel aantal jaren, de heide zich in al haar woeste verlatenheid, nog uitstreckte zoover het oog reikte.

Breede banen

14

En dit landschap wint nog steeds aan schoonheid. De natuur nivelleert het menschenwerk, vervaagt de scherpe lijnen, geeft het geheel een met de jaren groeiende bekooring.

Werden in het begin nagenoeg uitsluitend grovedennen-bosschen aangelegd (mastbosschen zegt men in Brabant), bij het zich ontwikkelen van de boschbouwwetenschap, ging men meer en meer over tot het aanbrengen van andere houtsoorten, (zooals douglas, lork, eik e.d.) en het aanleggen van gemengde bosschen. Deze zijn uiteraard de jongste, doch zullen op den duur, naast hoogere opbrengsten, ongetwijfeld ook het boschlandschap een liefelijker aanzien geven.

Weelderige bosschen

15

HET BOSCHBEDRIJF

Het allengs groeiende bosch deed het ontginningsbedrijf geleidelijk aan uitdijen tot een boschbedrijf. De houtexploitatie eischt telken jare meer zorg en arbeidskrachten.

Het dunningswerk in het winterseizoen, het verwerken tot de verschillende sorteeringen voor mijnen, landbouw en industriën, geeft steeds meer handen werk in een jaargetijde, waarin op het land weinig arbeid te vinden is. De sociale inslag, die het geheele werk van de „UTRECHT" hier zoozeer kenmerkt, komt daarbij wel sterk tot uiting.

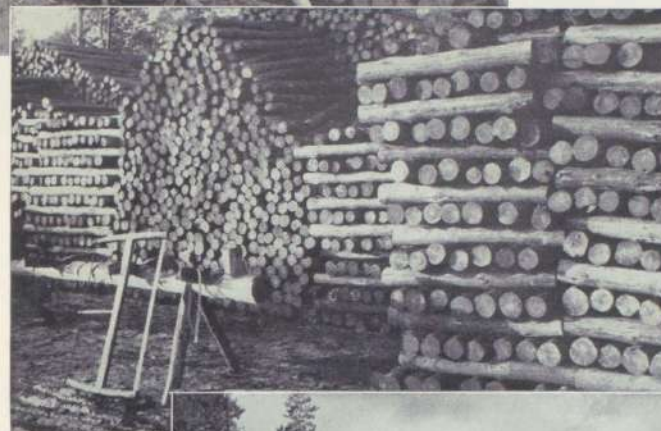
Schillen en snoeien

Stapelen
aan den boschrand

16

Verzagen tot handelsmaten

Stilleven

De Houtwerf

Transport

17

NATUURSCHOON

Den ontginner wordt vaak verweten, dat hij al het bestaande oude natuurschoon zonder meer vernietigt. Hoezeer men over de waarde van zulk een aanklacht kan redetwisten, in geen geval kan den eigenaar van „de Utrecht” dezen blaam treffen.

Immers werden er groote complexen specifiek Brabantsch natuurschoon gespaard. Het reservaat rond De Flaas en Het Goor met aangrenzende vennen, het Broekeling of De Breukel, zijn daarvan sprekende voorbeelden.

Hier leeft de natuur als voor eeuwen. Duizenden vogels broeden er en leven er ongestoord. Een lustoord voor den natuur- en vogelkenner.

Deze natuurreservaten zijn in Noord-Brabant een unicum. Weinige terreinen zijn zoo ongerept.

Wildernis
bij
„Het Goor”

De Flaas

Jong leven aan „Het Goor”

LEVENSVZERKERING

Vanzelfsprekend is het ontginningswerk en de exploitatie van een landgoed niet het hoofddoel van een levensverzekeringmaatschappij. Haar arbeidsveld ligt feitelijk op een geheel ander gebied, dat op het oog hemelsbreed daarvan verschilt.

Velen kennen haar dan ook beter van een geheel andere zijde, hetzij door de bekende reclameplaten, hetzij doordat zij hun belangen of die hunner kinderen toevertrouwen aan haar zorgen.

De N.V. Levensverzekering-Maatschappij „UTRECHT” werd als zoodanig opgericht op den 6 Aug. 1883.

Evenals het landgoed groeide zij gestadig tot de vertrouwde, solide maatschappij, zooals wij haar thans kennen.

Als wij den groei der maatschappij nagaan, dan blijkt, dat het verzekerde kapitaal van 43.000.000 gulden in het jaar, waarop de eerste aankoop van het landgoed plaats vond (1898), aanwies tot rond 500.000.000 gulden in 1940.

Gedurende de jaren 1899 tot 1908 bedroegen de uitkeeringen aan verzekerden 10.000.000 gulden tegen 76.000.000.— gulden een dertig jaren later (het tijdvak van 1929 tot 1938).

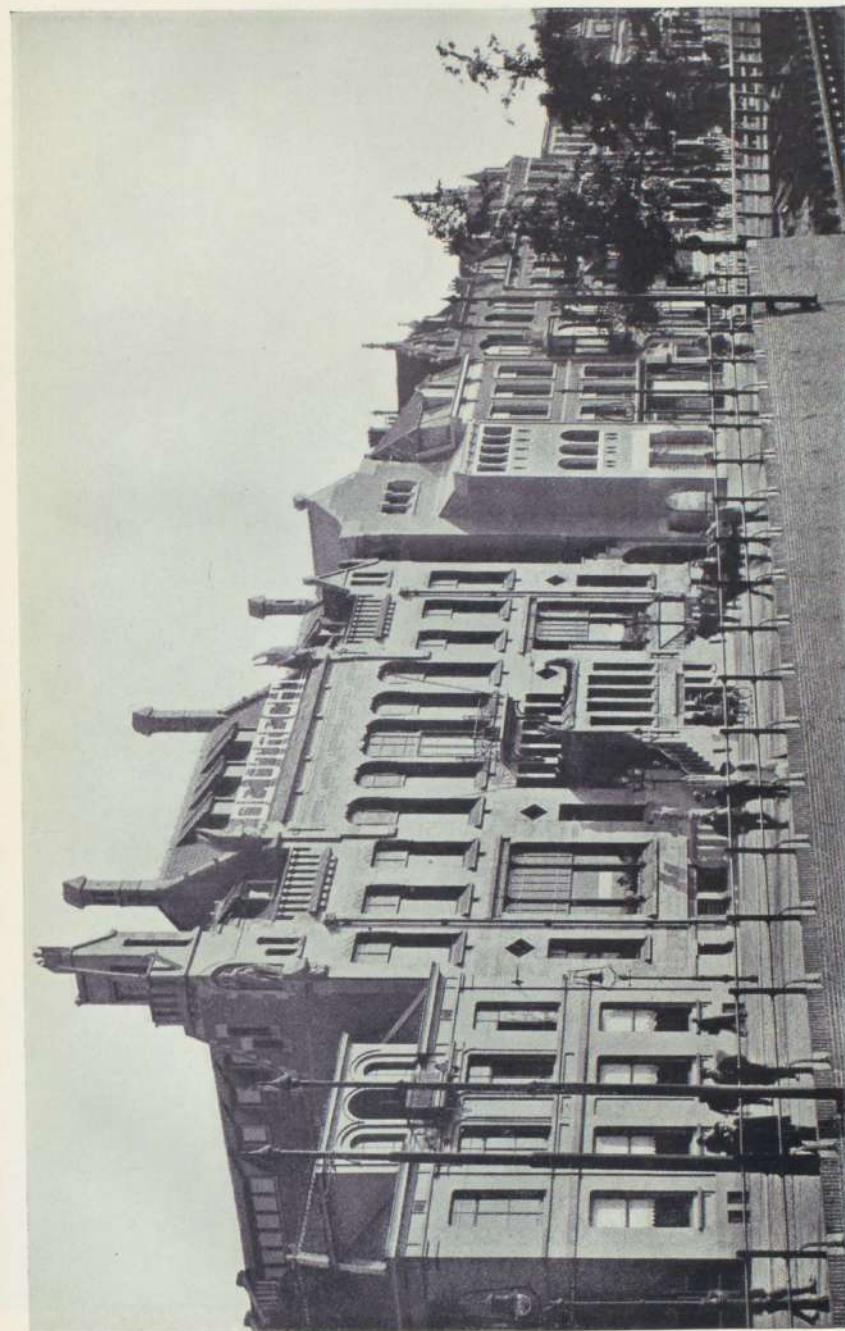
Rond 2.000.000 contracten met verzekerden zijn thans loopende op een bevolking van ruim 8½ miljoen.

Voorwaar een groei, die geheel parallel loopt met die van het landgoed.

In elke stad, in elk dorp zijn thans vertegenwoordigers of agenten van de „UTRECHT”. Het hoofdkantoor is gevestigd te Utrecht, aan welke stad de maatschappij haar naam ontleent.

Bijkantoren bevinden zich te:

- Amsterdam, Damrak 26-27;
- Rotterdam, Coolsingel 75;
- Groningen, Gedempte Zuiderdiep 31;
- Tilburg, Spoorlaan 156;
- Arnhem, Stationsplein 15.

Hoofdkantoor der Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht” Leidscheweg 2 te Utrecht

LEVENSVZERKERING

Vanzelfsprekend is het ontginningswerk en de exploitatie van een landgoed niet het hoofddoel van een levensverzekeringmaatschappij. Haar arbeidsveld ligt feitelijk op een geheel ander gebied, dat op het oog hemelsbreed daarvan verschilt.

Velen kennen haar dan ook beter van een geheel andere zijde, hetzij door de bekende reclameplaten, hetzij doordat zij hun belangen of die hunner kinderen toevertrouwen aan haar zorgen.

De N.V. Levensverzekering-Maatschappij „UTRECHT” werd als zoodanig opgericht op den 6 Aug. 1883.

Evenals het landgoed groeide zij gestadig tot de vertrouwde, solide maatschappij, zooals wij haar thans kennen.

Als wij den groei der maatschappij nagaan, dan blijkt, dat het verzekerde kapitaal van 43.000.000 gulden in het jaar, waarop de eerste aankoop van het landgoed plaats vond (1898), aanwies tot rond 500.000.000 gulden in 1940.

Gedurende de jaren 1899 tot 1908 bedroegen de uitkeeringen aan verzekerden 10.000.000 gulden tegen 76.000.000. — gulden een dertig jaren later (het tijdvak van 1929 tot 1938).

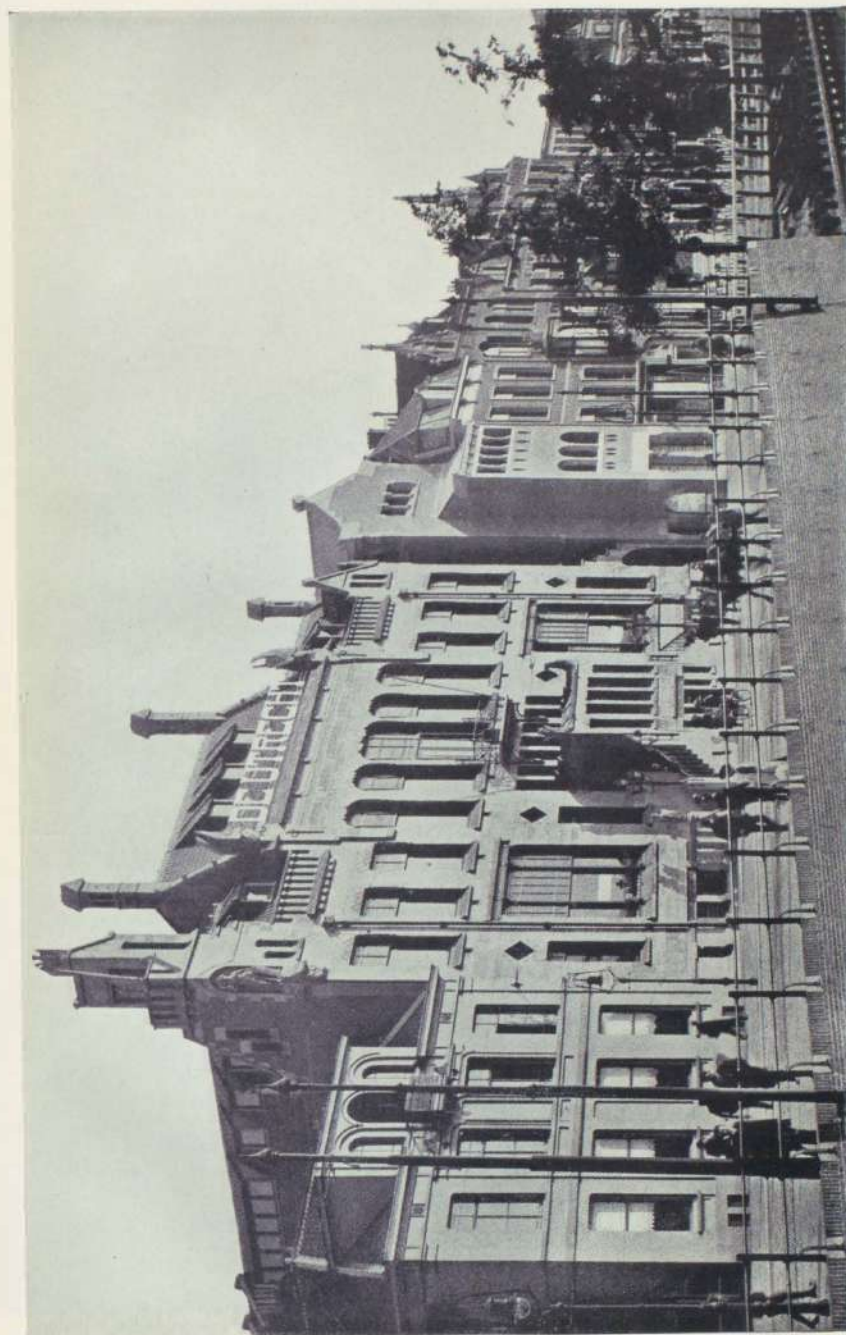
Rond 2.000.000 contracten met verzekerden zijn thans loopende op een bevolking van ruim 8½ miljoen.

Voorwaar een groei, die geheel parallel loopt met die van het landgoed.

In elke stad, in elk dorp zijn thans vertegenwoordigers of agenten van de „UTRECHT”. Het hoofdkantoor is gevestigd te Utrecht, aan welke stad de maatschappij haar naam ontleent.

Bijkantoren bevinden zich te :

- Amsterdam, Damrak 26-27;
- Rotterdam, Coolingsingel 75;
- Groningen, Gedempte Zuiderdiep 31;
- Tilburg, Spoorlaan 156;
- Arnhem, Stationsplein 15.

Hoofdkantoor der Levensverzekering-Maatschappij „Utrecht” Leidscheweg 2 te Utrecht

Een kijkje achter de schermen van het Levensverzekeringsbedrijf.
De Hollerith afdeling met de modernste administratie-apparatuur.

HET VERZEKERD KAPITAAL GROEIDE VAN 1883 TOT 1939 VOLGENS ONDERSTAANDE GRAFIEK

Een kijkje achter de schermen van het Levensverzekeringsbedrijf.
De Hollerith afdeling met de modernste administratie-apparatuur.

HET VERZEKERD KAPITAAL GROEIDE VAN
1883 TOT 1939 VOLGENS ONDERSTAANDE GRAFIEK

Samengesteld door den beheerder van het landgoed.

Foto's Ned. Heidemij, Jos Pé Arnhem, van Beurden Tilburg, e.a.

Druk en Lay-Out: Drukkerij A. Reijnen, Tilburg.

